

УДК 32:351]-027.21

ГЕНЕЗА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО СУТНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

С. В. Полегенько,
аспірант кафедри політичної аналітики і прогнозування,
Національна академія державного управління при Президентові України

Стаття присвячена науковому обґрунтуванню особливостей публічної політики. Автором аналізуються та систематизуються основні теоретико-методологічні підходи до розуміння сутності публічної політики залежно від місця та ролі держави в ній. Акцентується увага на основних відмінностях різних наукових шкіл (як іноземних, так і вітчизняних) у трактуванні публічної політики як такої. Розглянуто основні теорії, що репрезентують її специфіку. Зокрема, увагу приділено концепту “драйверів” публічної політики (італійська школа), мережевому підходу до її трактування (німецька наукова школа). Представлено моделі публічної політики з точки зору французьких учених.

Проведено аналіз робіт науковців, які досліджують становлення та розвиток публічної політики в Україні. На основі вивчення численних наукових праць, результатів соціологічних досліджень, із урахуванням ознак сучасного суспільства охарактеризовано риси та специфіку становлення моделі публічної політики в Україні.

Ключові слова: публічна політика, держава, моделі публічної політики, актори публічної політики, неінституціональна модель.

S. V. Polegenko,
Postgraduate Student of the Political Analysis and Forecasting Department,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

GENESIS OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ESSENCE OF PUBLIC POLICY

The paper presents an analysis of the main theoretical and methodological approaches to understanding the essence of public policy, depending on the place and role of the state in it, such as “American” and “European” approaches. The article is devoted to scientific substantiation of the public policy features.

The attention is focused on the main differences between the scientific schools, both foreign and domestic, in the interpretation of public policy as such. There are represented some basic theories, which describe its specificity. In particular, attention is paid to the concept of public policy “drivers” (Italian Scientific School), a network approach to its interpretation (German Scientific School). There are represented different models of public policy from the point of view of French scientists. Have done the analysis of papers some authors, dealing with the formation and development of public policy in Ukraine. The features and specific of public policy formation in Ukraine are based on the study of numerous scientific papers, sociological research, taking into account the characteristics of modern society.

Key words: public policy, government, public policy models, actors of public policy, neo-institutional model.

С. В. Полегенько,
аспірант кафедри політичної аналітики і прогнозування,
Національна академія державного управління при Президенті України

ГЕНЕЗИС ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К СУЩНОСТИ ПУБЛИЧНОЙ ПОЛИТИКИ

Статья посвящена научному обоснованию особенностей публичной политики. Автором анализируются и систематизируются основные теоретико-методологические подходы к пониманию сущности публичной политики в зависимости от места и роли государства в ней, в частности “американский” и “европейский”. Акцентируется внимание на основных отличиях разных научных школ (как иностранных, так и отечественных) в трактовках публичной политики как таковой. Рассмотрены несколько основных теорий, представляющих ее специфику. В частности, внимание уделено концепту “драйверов” публичной политики (итальянская школа), сетевому подходу к ее трактованию (немецкая научная школа). Представлены модели публичной политики с точки зрения французских ученых.

Проведен анализ работ, посвященных становлению и развитию публичной политики в Украине. На основе изучения многочисленных научных трудов, результатов социологических исследований, с учетом признаков современного общества охарактеризованы черты и специфика становления модели публичной политики в Украине.

Ключевые слова: публичная политика, государство, модели публичной политики, актеры публичной политики, неинституциональная модель.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Характерною ознакою сучасного суспільства є постійне зростання ролі різноманітних громадських об'єднань, що в результаті приводить до значного урізноманітнення та збільшення кількості суб'єктів політики, трансформаційних змін політико-управлінських систем. Усе яскравіше виявляється бажання громадськості розширювати свій вплив на процеси прийняття політико-управлінських рішень, зростає прагнення сприяти, а часто і бути безпосереднім учасником розв'язання конкретних суспільно значущих проблем. За таких умов здатність держави відстежити тенденції перебігу суспільних процесів, вчасно адекватно відреагувати та скоригувати власні дії є ключем до її успішного розвитку. Відповідно, у вдалому поєднанні прагнень суспільства та намірів держави криється суть сучасної публічної політики як такої.

Стійка тенденція недовіри громадян до владних інститутів в Україні [16] актуалізує питання перегляду форм взаємодії основних політичних акторів. Гостро постають питання пошуку нових механізмів узгодження інтересів численних учасників політико-управлінських процесів з метою задоволення суспільного інтересу. Виникає потреба у більш детальному дослідженні феномену публічної політики, пошуку оптимальної моделі її реалізації на теренах України з урахуванням національних особливостей у період політичної нестабільності та трансформаційних перетворень.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питанням суті публічної політики та її трансформаціям присвячені, зокрема, праці Дж.Андерсона [8], Р.Істона [3], М.Ріттера [17]. Характеристики різного роду моделей публічної політики містяться в дослідженнях Дж.Капано [2], Т.Бьорцель [1] та ін.

В Україні особливості публічної політики в контексті становлення нової системи управління досліджують С.Телешун [21], А.Чемерис [18]. Специфіка процесу інституціоналізації публічної політики перебуває в полі зору С.Ситник [20]. Значну увагу питанням різноманітності акторів публічної політики та специфіці взаємодій, що виникають між ними, присвячує О.Пухкал [15] та ін.

Водночас, попри наявність ґрунтовних наукових розвідок із зазначеної проблематики, питання, пов'язані з особливостями вітчизняної публічної політики, специфікою становлення її моделі, залишаються малодослідженими в Україні.

Формулювання цілей (мети) статті. Метою статті є аналіз основних теоретико-методологічних підходів до розуміння сутності публічної політики та визначення особливостей становлення моделі публічної політики в Україні.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Усе частіше в наукових колах точаться розмови про атрибутивність публічної політики в сучасних політико-управлінських процесах. На сьогодні термін “публічна політика” є одним із найпопулярніших як у науковому, так і в політичному дискурсі. Свідченням цього, зокрема, є той факт, що елементарний запит у пошуковій системі Інтернет “Google” (станом на 05 січня 2017 р.) видає більше 1,5 млн сторінок, що містять словосполучення “публічна політика” [14]. Аналогічний запит заданий англійською мовою “public policy” видає більше 300 млн сторінок. Отриманий результат, з одного боку, свідчить про існування певного суспільного інтересу до публічної політики як такої в Україні, з другого – слугує індикатором недостатньої її вивченості вітчизняними дослідниками порівняно із закордонними. Водночас аналіз засвідчив той факт, що досить часто публічна політика розглядається не просто як реальність життя, а як механізм формулювання та розв'язання суспільних проблем. У зв'язку з цим виникають і різноманітні підходи до інтерпретації цього явища.

Розуміння публічної політики як політики, що проводиться державними службовцями та органами публічної влади й стосується великої кількості людей, покладено в основу “американського” підходу. Класичне визначення публічної політики в рамках цього підходу дає Дж.Андерсон. Він зазначає, що публічна політика – це курс, що “реалізовується урядовими чиновниками й органами влади та зачіпає інтереси значної кількості людей” [8, с. 16–27]. Тобто це дії уряду в рамках процесу вироблення, прийняття та реалізації державного курсу, стратегії розвитку держави.

Певним чином уточнюючи наведене визначення, Т.Дай залежно від дій уряду допускає розвиток кількох сценаріїв вироблення публічної політики, виокремлюючи, зокрема, позитивну та негативну публічну політику (біхевіоралістичний підхід). Публічна політика, на його думку, це не завжди активні дії уряду. Бездіяльність останнього у розв'язанні тієї чи іншої проблеми також є одним з аспектів публічної політики [6]. Так, “дія” означає, що уряд докладає зусиль та вживає заходів із метою розв'язання суспільної проблеми (позитивна публічна політика). Водночас “бездіяльність” означає, що уряд не вживає ніяких за-

ходів, спрямованих на розв'язання проблеми, дотримуючись принципу невтручання (негативна публічна політика) [8, с. 16–27]. Варто зазначити, що обидва варіанти є допустимими у розв'язанні суспільних проблем.

Комплексність, прозорість, динамічність та спрямованість на результат – характеристики, що простежуються в процесі проведення аналізу численних варіантів визначення суті публічної політики. Так, за Г.Кілпатріком, публічна політика в цілому репрезентується як “сукупність законів, програм, заходів регулювання, напрямів діяльності та пріоритетів фінансування, що оприлюднені урядовою установою або її представниками” [4]. Р.Істон визначає її як “сукупність відносин, що виникають у процесі взаємодії органів державної влади та їх оточення” [3]. В.Дженкінс під публічною політикою розуміє сукупність взаємопов'язаних рішень, прийнятих політичним актором або групою акторів щодо вибору цілей і засобів у рамках повноважень останніх, з метою розв'язання конкретної суспільної проблеми [5].

Проаналізувавши вищенаведені визначення, можемо зробити висновок про те, що в рамках означеного підходу:

- уряд, який вирішує, що роботи, а що залишити в “статусі кво”, є ключовим актором публічної політики;

- публічній політиці притаманна чітка орієнтація на досягнення конкретних цілей, які часто зумовлюють програми урядів, прозорість та зрозумілість;

- кінцевою метою публічної політики є задоволення суспільних запитів;

- публічна політика – це завжди результат колективної взаємодії (взаємодії уряду та інших акторів публічної політики).

“Європейське” розуміння публічної політики формується дещо пізніше “американського”, і в зв'язку з цим зазнає більш ґрунтовного філософсько-теоретичного опрацювання та має на увазі процес демократичної участі різних соціальних груп, державних і недержавних акторів у процесі підготовки та прийняття урядових рішень. Як пише німецький дослідник М.Ріттер, поняття “публічна політика” з'являється в контексті теорії ліберальної демократії, яка просуває цінності громадянської участі в політичному процесі, зокрема, через політичні дебати, створення добровільних асоціацій і відстоювання своїх інтересів [17, с. 8]. На переконання автора, публічну політику слід оцінювати через демократію участі, або так звану партисипативну демократію. М.Ріттер зазначає, що партисипативна і нормативна тео-

рії демократії виходять з того, що постійна добровільна участь населення в політичному процесі – це єдина гарантія збереження справжньої демократії. Побудова демократичних інститутів, таких як парламент, уряд, правові інститути, органи виконавчої влади, не може відбуватися без участі населення [17, с. 38].

“Європейська модель” публічної політики має яскраво виражений суспільний характер політики в суспільстві й для суспільства, і постає як процес узгодження інтересів на всіх етапах прийняття державно-управлінських рішень. Невід'ємною складовою цієї моделі є досягнення комплексного бачення проблеми через узгодження інтересів перед безпосередньою політичною дією уряду.

Так, якщо в США публічна політика набуває форми сукупності конкретних методик, призначених для осіб, які приймають рішення, то в Європі робиться акцент на можливість участі широкого кола акторів у політико-управлінському процесі.

На думку деяких авторів, певної специфіки в розумінні суті публічної політики додають особливості політичного та публічного європейського управління, що ґрунтуються на так званому принципі співуправління – рівноправності всіх держав, які входять до складу об'єднання. Його застосування передбачає створення певних структур та систем узгодження інтересів між країнами та урядами, національними, наднаціональними та міжнародними організаціями, інституціями та структурами, які представляють інтереси всіх соціальних та політичних акторів [19].

Крім того, що “європейська модель” репрезентує комплексне трактування суті публічної політики, в її рамках можна виділити численні напрями або навіть школи, з власним унікальним поглядом. Однією з них є італійська школа публічної політики з центром у Болонському університеті, яка останніми роками активно розвиває перспективний підхід до аналізу явища, що досліджується, – концепт “драйверів” публічної політики. Представники цієї школи наголошують, зокрема, на багатомірності поняття “публічна політика”, представляючи її як: 1) арену боротьби політичних акторів за реалізацію власних інтересів; 2) сукупність інститутів, формальних правил, процедур і практик взаємодії політичних акторів, їх когнітивні схеми і цінності; 3) “форум ідей”, на яких різні політичні альтернативи розв'язання соціальних проблем обговорюються і взаємодіють, конфліктує один з одним; 4) об'єкт впливу та втручання різного роду політичних інститутів; 5) сукупність мережевих відносин, часто досить

інституціоналізованих, між суб'єктами політики (групами інтересів, суспільними рухами, експертами) та політичними інститутами [2, с. 2].

Певний інтерес являє і доробок швейцарської наукової школи. Власне “публічна політика” подається дослідниками як відповідь на проблеми, сукупність послідовних рішень чи діяльність, прийнятих різними публічними і приватними дійовими особами з метою розв'язання колективної проблеми [7].

Ця сукупність рішень і діяльності є підставою для формальних, певною мірою вимушених актів, спрямованих на зміну поведінки тих соціальних груп, які є причиною виникнення колективної проблеми, в інтересах інших соціальних груп, які зазнають негативного впливу зазначеної проблеми [18, с. 11]. Важливим аспектом дослідження представників цієї школи є пояснення функціонування політико-адміністративної системи та її взаємодії із приватними дійовими особами.

Ще одним із специфічних підходів трактування суті публічної політики на теренах Європи є мережевий підхід німецької школи. Особливість цього підходу полягає в акценті на політичних мережах як новій формі публічного управління. Найбільш загально визнане в цій сфері визначення політичної мережі було сформульовано німецьким політологом Т.Берцель. Під політичною мережею вона пропонує розуміти “набір відносно стабільних неієрархічних відносин різноманітних взаємозалежних акторів, які поділяють спільний інтерес щодо вироблення політики та обмінюються наявними ресурсами для досягнення поставлених цілей, визнаючи той факт, що співпраця є найбільш підходящим для цього методом” [1].

Цікавими в плані виокремлення моделей публічної політики є думки французьких дослідників І.Мені і Ж.Теніга. Загалом, вони виділяють три типи сучасних моделей публічної політики [7, с. 28–29]. У рамках так званої плюралістичної моделі, на думку авторів, публічна політика інтерпретується як відповідь на запити суспільства, аналіз яких проводиться під кутом зору оптимізації колективного вибору, раціоналізації процесів прийняття рішень та поведінки. Прийняті урядом ті чи інші політичні рішення постають як результат взаємодії різних акторів політики, їх конкуренції, “вільної гри”, що сприяє виявленню “загального (суспільного) інтересу”. У свою чергу, політична система розглядається як певний баланс сил між економічними, професійними, релігійними, етнічними та іншими групами й асоціаціями. Кожна з них впливає на формування політики, проте жодна не має монополії на

владу. Відбувається поділ політичної влади між урядовими і неурядовими інститутами. Держава є лише знаряддям узгодження інтересів різних груп, нейтральним арбітром між конкуруючими політичними групами [10, с. 380], своєрідним вікном, до якого слід звертатися для задоволення суспільних запитів [7, с. 27].

Друга модель розуміння публічної політики, на думку І.Мені і Ж.Теніга, об'єднує в собі немарксистський (акцент на державі як службовому інструменті соціального класу) та неменеджерський підходи (акцент на державі як службовому інструменті окремих груп) [7, с. 27]. Згідно з цією моделлю проблема може стати публічною тільки якщо її розв'язання слугує інтересам економічно пануючих класів (неомарксистський підхід) або інтересам еліти (неменеджерський підхід). Акцент робиться на слабкості держави перед капіталістичними інтересами і/або інтересами приватних дійових осіб та організацій.

Третя модель фокусується на розподілі повноважень і на взаємодії між дійовими особами або через організаційний аспект та аспект інституційних норм, які включають ці взаємодії (неінституціоналістський підхід), або через представницький аспект і реалізацію різних інтересів за секторами чи категоріями (некорпоралістичний підхід), згідно з яким державні службовці великою мірою є об'єктами інтересу для зацікавлених груп ззовні, з якими вони підтримують відносини під час виконання публічних повноважень [7, с. 27].

Як бачимо, вказані моделі певною мірою є переосмисленням теорій “американської” традиції. Водночас останнім часом у країнах Європи проблема визначення суті публічної політики все більше розглядається в контексті переосмислення ролі сучасної держави у розв'язанні суспільних проблеми крізь призму зростання ролі неурядових структур у публічній політиці.

Незважаючи на численні підходи та моделі в трактуванні публічної політики, варто відмітити й існування численних теорій, що репрезентують її специфіку. Найбільш відомими серед них є теорія політичних систем, теорія еліт, інституціональна теорія, теорія раціонального вибору та ін.

Концептуальне обґрунтування публічної політики в рамках теорії політичних систем зводиться до того, що явище, яке досліджується, інтерпретується як відповідь політичної системи на запити, що надходять ззовні. Г.Алмонд, один з авторів теорії політичних систем, зазначає, що загалом політична система виконує два базових набори функцій – входу і виходу. Згідно із цією теорією такі функції політичної системи,

як політична соціалізація, артикуляція інтересів, агрегування (поєднання інтересів), тобто процес формування запитів, відводиться представникам громадянського суспільства, політичним партіям, групам тиску, засобам масової інформації тощо. У свою чергу, функції виходу, серед яких розробка норм, застосування норм і контроль за їх дотриманням, відносять до компетенції органів державної влади [9]. Серед основних недоліків цього підходу можна відмітити той факт, що поза увагою залишається роль різноманітних акторів публічної політики у виробленні політико-управлінських рішень та сама процедура ухвалення таких рішень.

Представники так званої елітарної теорії публічної політики наполягають на тому, що публічна політика визначається не запитами і діями людей або широких мас, а скоріше правлячими групами. Інакше кажучи, публічна політика розглядається як політика, що відображає цінності та переконання еліт та слугує їх цілям [8, с. 23].

На нашу думку, у сучасному плюралістичному світі, де в процесі вироблення публічної політики задіяні численні її актори, цей підхід є досить вузьким, таким, що абсолютизує роль істеблішменту в політичному житті й повною мірою не розкриває суть поняття “публічна політика”.

Згідно з інституціональною теорією (інституціоналізм) публічна політика визначається і реалізується державними інститутами влади. Головний акцент автори цього підходу роблять на формальних і структурних аспектах інститутів, фактично ігноруючи питання, що ж насправді є рушієм політичного процесу. Інституційний підхід завдяки детальному опису численних аспектів функціонування урядових інститутів сприяє розумінню суті публічної політики як такої. Разом із тим залишаються поза увагою такі важливі динамічні процеси вироблення публічної політики, як питання взаємодії урядових і неурядових акторів публічної політики, процеси формування суспільної думки тощо.

У свою чергу, теорія раціонального вибору (“public choice”) розглядає публічну політику як спосіб державних і недержавних акторів впливати на формування державної політики з метою задоволення власних інтересів. В основі цього підходу – особистісні інтереси акторів публічної політики, від яких відштовхуються і якими керуються під час обрання тієї чи іншої моделі поведінки; і це далеко не альтруїстичні погляди на такі цілі, як діяльність держави або національні інтереси. Публічна політика (у рамках даного підходу) – це результат поведінки її акторів. Егоїстичні інтере-

си та мотиви останніх виступають ключовими факторами, що впливають на вироблення політико-управлінських рішень. Процес вироблення політики банально зводиться до використання державних інститутів з метою реалізації власних інтересів за наявності постійної конкуренції та необхідності досягнення компромісу.

В Україні дослідженню публічної політики останніми роками приділяють також достатньо багато уваги. Так, фундаментальна Енциклопедія державного управління визначає суть публічної політики через “діяльність органів публічного врядування, що спрямована на вирішення суспільних проблем”. На думку авторів, публічна політика здійснюється як реакція на запити громадян чи виникнення якоїсь суспільної проблеми. Проблеми, на розв’язання яких спрямовується публічна політика, мають насамперед публічне, а не приватне спрямування: стосуються всієї громади (села, міста, країни), а не окремих громадян [11, с. 484].

Засновник наукової школи вивчення публічної політики в Україні, доктор політичних наук С.Телешун конкретизує вищевказане визначення, акцентуючи увагу на “публічному узгодженні інтересів” і відмічає, що “публічна політика – це політика органів державного управління, заснована на механізмах публічного узгодження інтересів заінтересованих сторін та спрямована на досягнення суспільно значимих цілей та вирішення суспільно важливих завдань” [21, с. 192]. Таке трактування публічної політики фактично виключає конкурентну боротьбу між ключовими гравцями, що є тією ознакою, яка відрізняє публічну політику від політики як такої, в основу якої покладено боротьбу за захоплення та утримання влади.

У свою чергу, С.Ситник, досліджуючи питання інституалізації публічної політики, зміщує увагу з процедури узгодження інтересів на процедуру своєрідного пристосування суб’єктів публічної політики в процесі вироблення публічної політики. Автор пише, що “через інституціональні механізми публічної політики забезпечується не стільки узгодження різнопланових інтересів, скільки їх пристосування, співіснування, чим і забезпечується взаємовигідне партнерство” [20].

Говорячи про самих учасників публічної політики, як приклад суб’єктно-суб’єктних відносин, О.Пухкал акцентує увагу на їх множинності та різноманітності, виділяючи ще один аспект її функціонування. Автор визначає публічну політику як якісно новий спосіб управління, що реалізується своєрідним складом акторів: фахівцями різних галузей, громадськими діячами, які не мають владних повноважень, експертами [15].

Таким чином, розуміння суті публічної політики вітчизняними науковцями зводиться до її репрезентації як результату мультиакторної інформаційно-комунікативної взаємодії, спрямованої на узгодження інтересів різноманітних груп із метою задоволення суспільного інтересу шляхом розв'язання гострих соціальних проблем.

Проаналізувавши 25-річну історію становлення нашої держави, можна зробити висновок, що модель публічної політики в Україні лише починає набирати форм. Результати досліджень свідчать, що до 2014 р. проходив етап становлення своєрідної моделі групової взаємодії, тобто моделі, за якої публічна політика була результатом узгодження інтересів певних груп, здебільшого елітарних. Ситуація частково змінилася після 2014 р. Хоча остаточно відкидати “елітарний” фактор у виробленні публічної політики в Україні не можна, ми сьогодні спостерігаємо трансформаційні процеси і перехід до нової моделі реалізації публічної політики. Такою моделлю є фактично неінституціональна модель, одним із ключових елементів якої є не політичні інституції в значенні майже тотожному поняттям політичної установи чи організації (модель класичного інституціоналізму), а набори правил (sets of rules), що спрямовують і обмежують поведінку індивідуальних акторів.

Одним із прихильників цього підходу є Д.Норт, який визначає інституції як певні “правила гри в суспільстві, встановлені людьми обмеження, які спрямовують людську взаємодію в певне річище” [13, с. 11–14]. Ключовим із “правил гри” в реалізації публічної політики є те, що влада має бути націлена на розв'язання проблем громадян, на задоволення їхніх потреб і запитів. Саме в цьому повинні бачити свою місію владні структури різних рівнів, а не в реалізації державної політики як такої в тій чи іншій сфері суспільного життя. Особливої уваги заслуговує думка автора щодо поділу інституцій на офіційні (формальні: держава, партії, громадські організації, лобістські групи тощо) та неофіційні (неформальні: традиції, моральні цінності, переконання тощо) з акцентом на зростанні значення останніх.

На сьогодні в Україні ми можемо говорити про значне зростання ролі саме “неофіційних інсти-

туцій”, що, на думку А.Колодій, “є своєрідним сигналом слабкості або недостатньої легітимності формальних інституцій”, відсутності довіри до головних політичних акторів, іншими словами – свідченням інституційного вакууму” [12]. За результатами соціологічного дослідження на тему “Суспільно-політичні настрої населення України”, проведеного Інститутом Горшеніна з 08 по 17 лютого 2016 р., загалом в Україні спостерігається досить високий рівень недовіри до всіх інститутів влади, політичних лідерів та партій. При цьому спостерігається досить серйозний рівень довіри до громадянського суспільства та волонтерського руху [16]. Загальна криза довіри свідчить про те, що люди не бачать виразників своїх інтересів серед так званих офіційних інституцій, а посилення ролі неофіційних (неформальних) інституцій, про які говорив Н.Даглас, є одним із свідчень становлення в Україні неінституціональної моделі публічної політики як такої.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, можемо говорити про те, що серед вітчизняних науковців триває пошук оптимальної моделі публічної політики. Моделі, яка б враховувала численні національні особливості й через практичне застосування реалізувала б прагнення численних суб'єктів політико-управлінського процесу представляти та захищати власні інтереси, брати безпосередню участь у процесі вироблення пріоритетних для суспільства рішень.

Включення недержавних акторів та інститутів не лише в процес максимально широкого і публічного попереднього обговорення проблем та проектів рішень, а й у процес безпосереднього “ведення, провадження політики” (business of policy) стають типовими для нашої держави. Представники громадськості та бізнесу стають невід'ємними учасниками політико-управлінських процесів як на стадії вироблення і прийняття політичного курсу, так і під час реалізації публічно-політичних рішень та контролю за їх виконанням, завдяки застосуванням різного роду механізмів, таких як аутсорсинг, делегування, передавання державних функцій тощо. Публічна політика сьогодні стає найбільш прийнятною формою політичного процесу, що потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Börzel T. What's So Special About Policy Networks? [Електронний ресурс] / Т. Börzel // *European Integration online Papers*. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/1997-016.pdf>.
2. Capano G. European and North American Policy Change: drivers and dynamics [Електронний ресурс] / G. Capano, M. Howlett // *New York: Routledge*. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781134012640_sample_514646.pdf.
3. Eyestone R. Public Policy formation [Електронний ресурс] / R. Eyestone. – Режим доступу до ресурсу: <http://epstein.wustl.edu/research/grpspolicy.pdf>.
4. Kilpatrick G. Definitions of Public Policy and the Law [Електронний ресурс] / G. Kilpatrick // *National Violence Against Women Prevention Research Center*. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: <https://mainweb-v.musc.edu/vawprevention/policy/definition.shtml>.
5. Pacesila M. Recent Evolutions Concerning the study of Public Policy [Електронний ресурс] / M. Pacesila. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ramp.ase.ro/en/_data/files/articole/7_08.pdf.
6. Renzong H. On the Nature of Public Policy [Електронний ресурс] / Huang Renzong // *Chinese Public Administration Review*. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://pnu.ac.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=f6835bcb-c47c-40f5-9146-693c29087efd>
7. Аналіз та пілотаж публічної політики [Електронний ресурс] / П. Кньофель, К. Ларю, Н. Малишева, Ф. Варон // Серія “Аналіз публічної політики”. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://policy-analysis.org/wp-content/uploads/2014/10/Policy-analysispilotazh.pdf> (23.11.2016).
8. Андерсон Д. Публичная политика: от теории к практике / Д. Андерсон ; сост. и науч. ред. Н. Ю. Данилов, О. Ю. Гуров, Н. Г. Жидков. – СПб. : Алетейя, 2008. – 356 с.
9. Горлач М. І. Політологія: наука про політику [Електронний ресурс] / М. І. Горлач, В. Г. Кремень. – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/1753060736387/politologiya/funktsiyi_politichnoyi_sistemi.
10. Дикун І. М. Теорія плюралістичної демократії: сучасні підходи та головні ознаки / І. М. Дикун // *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Алєнін [та ін.] ; МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА. – Одеса : Фенікс, 2010. – Вип. 40. – С. 377–386.
11. *Енциклопедія державного управління* : Т. 8 : Публічне управління / наук.-ред. колегія : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) та ін. – Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 630 с.
12. Колодій А. Політична трансформація в Україні: інституції та люди / А. Колодій // *Ефективність дер-*

References

1. Bürzel T. (1997) “What's so special about policy Networks?”, *European Integration online Papers* 19, available at: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/1997-016.pdf> (Accessed 10 Jan 2017)
2. Capano G. (2009) “European and North American Policy Change: drivers and dynamics” *New York: Routledge*, available at: http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781134012640_sample_514646.pdf (Accessed 25 Dec 2016)
3. Eyestone R. *Public Policy formation*, Jai press ing., London, England, available at: <http://epstein.wustl.edu/research/grpspolicy.pdf>.
4. Kilpatrick G.(2000) “Definitions of Public Policy and the Law” *National Violence Against Women Prevention Research Center*, available at: <https://mainweb-v.musc.edu/vawprevention/policy/definition.shtml> (Accessed 5 December 2016)
5. Pacesila M. (2007) “Recent Evolutions Concerning the study of Public Policy”, available at: http://www.ramp.ase.ro/en/_data/files/articole/7_08.pdf. (Accessed 5 December 2016)
6. Renzong H. (2002) “On the Nature of Public Policy” *Chinese Public Administration Review*, 2002. – available at: <http://pnu.ac.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=f6835bcb-c47c-40f5-9146-693c29087efd>
7. Kniopfel P. (2010) *Analiz ta pilotazh publichnoi polityky* [Analysis and pilotage of Public Policy], Seriiia “Analiz publichnoi polityky”, available at: <http://policy-analysis.org/wp-content/uploads/2014/10/Policy-analysispilotazh.pdf>. (Accessed 5 January 2017)
8. Anderson D. (2008) *Publychnaia polytyka: ot teoryy k praktyke* [Public Policy: From Theory to Practice], Aleteiia, St. Petersburg, Russia
9. Horlach M. I. (2009) Political science: the science of politics, *Tsentr uchbovoi literatury* [online], available at: http://pidruchniki.com/1753060736387/politologiya/funktsiyi_politichnoyi_sistemi (Accessed 5 January 2017)
10. Dykun I. M. (2010) “The theory of pluralist democracy: current approaches and main features”, *Feniks*, vol.40, pp. 377-386.
11. *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia. Publichne upravlinnia* (2011) [Public administration. Encyclopedia of Public Administration:], vol. 8, Lvivskiy rehionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, Lviv, Ukraine.
12. Kolodii A. (2007) “The political transformation in Ukraine: institutions and people”, *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia. Zbirnyk naukovykh prats*, №12, pp. 205–211.
13. Nort D. (2000), *Instytuty, protsesy ta funktsionuvannia ekonomiky* [Institutions, processes and the economy], Osnovy Kyiv, Ukraine
14. Poshukova systema „Google” [Search system „Google”] available at: <https://www.google.com.ua/search> (Accessed 5 January 2017)

- жавного управління : зб. наук. пр. – Львів : ЛРІДУ НАДУ. – 2007. – № 12. – С. 205–211.
13. Норт Д. Інститути, процеси та функціонування економіки / Д. Норт. – Київ : Основи, 2000. – 198 с.
 14. Пошукова система "Google [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com.ua/search>.
 15. Пухкал О. Г. Модернізація державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні : монографія / О. Г. Пухкал. – Київ : ВПЦ "Київський університет", 2010. – 287 с.
 16. Результати соціологічного дослідження, проведеного Інститутом Горшеніна "Суспільно-політичні настрої населення України. Блок 1: Політика рейтингів" [Електронний ресурс] / Інститут Горшеніна // Соціологічне дослідження. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://institute.gorshenin.ua/programs/researches/2652_obshchestvennopoliticheskie.html.
 17. Риттер М. Публичная сфера как идеал политической культуры / М. Риттер // Граждане и власть: проблемы и подходы ; под ред. Г. М. Михалевой, С. И. Рыженкова. – Москва ; СПб. : Летний сад, 2001. – 171 с.
 18. Розроблення публічної політики [Електронний ресурс] : практ. посіб. / А. О. Чемерис (уклад.). – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://despro.org.ua/upload/DESPRO-15%2003%202011%20final.pdf>.
 19. Сегеда Т. М. Зарубіжний досвід вироблення і реалізації публічної політики: теорія і практика [Електронний ресурс] / Т. М. Сегеда // Держ. буд-во. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_2_26.
 20. Ситник С. В. Публічна політика: в очікуванні інституціональних змін [Електронний ресурс] / С. В. Ситник. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2016/09/blog-post.html>.
 21. Телешун С. О. Публічна чи державна політика – вітчизняна дилема вибору [Електронний ресурс] / С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович // Вісн. НАДУ. – 2012. – Вип. 4. – С. 185–196. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadu_2012_4_25.pdf.
 15. Pukhkal O. H. (2010) *Modernizatsiia derzhavnoho upravlinnia v konteksti rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini: monohrafiia* [The modernization of public administration in the context of civil society development in Ukraine], VPTs "Kyivskiy universytet", Kyiv, Ukraine
 16. Instytut Horshenina (2016) „Socio-political sentiment in Ukraine. Block 1: Politics ratings”, available at: http://institute.gorshenin.ua/programs/researches/2652_obshchestvennopoliticheskie.html (Accessed 5 January 2017)
 17. Rytter M. (2001) *Publychnaia sfera kak ydeal politycheskoi kultury* [The public sphere as an ideal political culture], Letnyi sad, Russia.
 18. Cemerys A.O. (2011) “Rozroblennia publichnoi polityky. Praktychnyi posibnyk” [The development of public policy Practical Guide], Sofiia, available at: <http://despro.org.ua/upload/DESPRO-15%2003%202011%20final.pdf> (Accessed 5 January 2017)
 19. Sehedra T.M. (2014) “Foreign experience in the formation and implementation of public policy: Theory and Practice”, *Derzhavne budivnytstvo*, [Online] vol. 2 , available at http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_2_26 (Accessed 5 January 2017)
 20. Sytnyk S. V. (2016) “Public policy: standby for the institutional changes”, available at: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2016/09/blog-post.html> (Accessed 5 January 2017)
 21. Teleshun S. O., Sytnyk S. V. and Rejterovych I. V. (2012) Public or state policy – national dilemma, *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 4, pp 185-196, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadu_2012_4_25.pdf (Accessed 5 January 2017)